

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8090, Dep
0030 Oslo
E-post: postmottak@kd.dep.no

Oslo, 09.03.2023

HØRINGSSVAR NOU 2022:17 VEIER INN – NY MODELL FOR OPPTAK TIL UNIVERSITETER OG HØYSKOLER – REF. 22/5736

Kompetanseforbundet, på vegne av de fire studieforbundene under Kunnskapsdepartementet (KD), viser til høringsbrev og -notat vedrørende forslag til ny modell for opptak til universiteter og høyskoler.

Utvalget har som påpekt levert et forslag til en helhetlig modell som skiller seg betydelig fra dagens modell sett opp mot den nødvendige helheten for utdanningssystemet. Særlig innenfor yrkesfaglig høyere utdanning mener vi det er på sin plass med noen viktige bemerkninger.

Kompetanseforbundet representerer fagskolene i studieforbundsordningen og hvor disse utgjør over 10% av alle fagskolestudentene i Norge.

Kompetanseforbundet mener overordnet at det er avgjørende at opptakssystemet rigges slik at studenter med bakgrunn fra fagskole og høyere yrkesfaglig utdanning gis like muligheter til å studere ved universiteter og høyskoler. Dette ivaretas ikke i tilstrekkelig grad med utredningen i NOUen, noe som vi vil beskrive nærmere i dette høringssvaret.

Alderssammensettingen i høyere utdanning

Kompetanseforbundet vil påpeke den noe upresise omtalen av tiden mellom grunnopplæringen og høyere utdanning som "tapt tid". Vår erfaring etter å ha jobbet med tusenvis av unge voksne i mange år, er at mange unge jobber mens de lurer på hva de skal bli, er skoletrøtte, prøver å finne seg selv eller gjør seg klar for å gå inn på en ny kurs i livet – og som ikke alltid sammenfaller med det obligatoriske løpet. De betaler skatt, får ulike former for erfaring og modnes.

Tall fra OECD viser at norske førstegangsstudenter er yngre enn ferske studenter i våre naboland. Opptaksutvalget slår fast at en del av forklaringa på høy gjennomsnittsalder for studenter i Norge er at vi har mange deltidsstudenter og høy studietilbøyelighet i alle aldre sammenliknet med mange andre land. Kompetanseforbundet er glad for at dette løftes fram i NOUen. Tallene viser at vi er på vei mot det selvstendige, tverrpolitiske **målet om livslang læring for flest mulig**.

Vi vil derfor trekke frem det paradoksale hvor NOUen legger stor vekt på å fjerne muligheten til forbedringseksamen og nye fag gjennom privatistordningen som tellende ved opptak, all den tid denne

ordningen lenge har vært en del av løsninga på det som ikke har fungert i videregående opplæring. Utfordringene må løses der de faktisk ligger: i videregående skole og i alders- og tilleggspoengene.

Fjerning av privatistordningen – muligheten til å ta opp fag

I stedet for forbedringseksamener, foreslår opptaksutvalget en opptaksprøve som inngangsbillett til høyere utdanning for de som ikke har vitnemål fra videregående eller ikke har tilstrekkelig poeng for inntak. Hvis det virkelig er et problem at folk får for mange sjanser, vil søkere mest sannsynlig legge enormt med prestisje inn i en opptaksprøve. Den svenske 'högskoleprovet' løftes fram som modell. Når NOUen vektlegger opptaksprøve som en del av opptakssystemet og samtidig trekker frem at dette skal motvirke «bortkastet tid» med karakterforbedringer, så bør det være et tankekort at mange unge i Sverige øver i 6-12 måneder før opptaksprøven. Kompetanseforbundet mener heller en opptaksprøvekvote i et opptakssystem der forbedringseksamener teller som del av opptakssystemet i karakterkvoten vil være en balansert løsning og som ivaretar bredden av dilemmaer som løftes frem i NOUen.

Vi vil påpeke at standpunkt karakterene i videregående skole har økt jevnt over flere år og tilsvarende andelen som får toppkarakter. Dette skjer uavhengig av privatistordningen.

NOUen hevder at privatistordninga motarbeider sosial mobilitet. Dette stemmer ikke. Privatistelevenes sosioøkonomiske bakgrunn spiller samfunnet og det er ikke større skjevhet i privatistordninga enn det for eksempel ved studentmassen i UH-sektoren. Høyere akademisk og yrkesfaglig utdanning bidrar til mobilitet i et ikke perfekt system og på samme måte vil privatistordningen bidra til økt mobilitet på flere måter.

Dersom Opptaksutvalgets forslag om å fjerne muligheten til forbedringseksamen og nye fag får gjennomslag, vil dette gå ut over minoritetsungdom, som er godt representert i privatistordningen. Det vil også ramme de faglig svakeste i videregående opplæring, som får færre muligheter til å endre kursen sin. Økonomisk ressurssterke familier der foreldrene har høy utdanning vil kunne velge å kjøpe privat forberedelse til den opptaksprøven utvalget har foreslått.

Privatistene kommer fra alle samfunnslag. 76 prosent av dem tar et fag for første gang. Majoriteten av dem som forbedrer fag, har karakteren 2 eller 3 fra tidligere. Vi er kjent med at tall fra aktører som tilbyr forberedende fag hvor 70 prosent av privatistene er ferdige etter ett år og 94 prosent etter to år. Samme oversikt viser at majoriteten av dem som får studiekompetanse etter privatiståret, søker seg til fag som sykepleie, IT- og lærerstudier. Vi vil derfor påpeke at disse unge voksne dermed kvalifiserer seg til "vanlige" studier, ikke "prestisjestudiene" der poenginflasjonen har gått løpsk.

Studiekompetanse fra høyere yrkesfaglig kompetanse

Fagskolene tilbyr høyere yrkesfaglig utdanning som er utviklet i nært samarbeid med arbeidslivet og er erfaringsbasert: Kompetansen kan tas i bruk i arbeidslivet uten ytterligere opplæringstiltak. Kompetansebehovsutvalget understreker at etterspørselen etter høyere yrkesfaglig utdanning vil øke. Dette er grundig bekreftet i de ferske tallene i NHOs Kompetansebarometer for 2022.

Utvalget foreslår at generell studiekompetanse fortsatt skal gis når søker har gjennomført minst toårig fagskole eller ett års høyere utdanning. Kompetanseforbundet mener at grensen for å gi studiekompetanse fra høyere yrkesfaglig utdanning må sidestilles med høyere akademisk utdanning (HAU) og endres fra 120 studiepoeng i HYU i dag til 60 studiepoeng for både HYU og HAU.

Vi vil påpeke at fagskoleutdanning er, som loven om yrkesfaglig høyere utdanning slår fast, utdanning på nivå over videregående skole og dermed rammet inn på samme nivå som høyere utdanning i Bologna-

rammeverket (short cycle within the first cycle). I EUs kvalifikasjonsrammeverk (EQF) ligger høyere utdanning (first cycle) fra nivå 5. På samme måte som fagene på 1000-nivå i UH-sektoren bygger videre på inntaket av studenter fra videregående skole (nivå 4), så bygger også yrkesfaglig høyere utdanning (fagskolene) fra samme nivå. Selv om UH-sektoren leverer Bachelor-utdanninger som ligger på nivå 6, er det lite som faglig tilsier at emnene som leveres første året i UH-sektoren for disse utdanningsløpene har et læringsutbytte som ligger over nivå 5. Dette følger naturlig av den faglige utviklingen som studentene skal ha fra videregående som ligger på nivå 4. Siden Norge i sitt kvalifikasjonsrammeverk (NKR) har lagt seg på samme utforming og innplasseringen som EQF, er det derfor gode faglige grunner til å sidestille det faglige utbyttet etter ett år på all høyere utdanning.

Med Opptaksutvalgets forslag vil for eksempel søkere med fagbrev kunne kvalifisere seg til høyere akademisk utdanning gjennom ett år med påbygging til generell studiekompetanse i videregående opplæring (nivå 4 i NKR). Ett års fagskoleutdanning (nivå 5 i NKR) vil, med dagens regelverk, ikke være kvalifiserende. Kompetanseforbundet mener dette er en nedvurdering av høyere yrkesfaglig utdanning. Gjennom ett år (60 studiepoeng) med høyere yrkesfaglig utdanning vil studenten opparbeide seg en kompetanse som forbereder godt til videre studier.

Realkompetanse

Utvalget foreslår å videreføre unntaket fra generell studiekompetanse gjennom realkompetansevurdering.

Kompetanseforbundet støtter videreføringen og anbefaler at Kunnskapsdepartementet jobber fram gode modeller for realkompetansevurdering for å sikre likebehandling. Resultatet av den nasjonale koordineringen må være bindende for institusjonene.

Kompetanseforbundet benytter anledningen til å påpeke at det ved realkompetansevurdering må være likebehandling av søkere i høyere akademisk og høyere yrkesfaglig utdanning. Her må opptaksreglene til HYU endres slik at søkers alder for når realkompetansevurdering kan skje, blir lik i høyere yrkesfaglig og høyere akademisk utdanning.

Vi vil også trekke frem EU sitt arbeid med micro-credentials og hvor etterutdanninger kan rammes inn på en bedre måte, og slik bidra til at mye av kompetansehevingen som skjer i arbeidslivet kan bli gjenstand for enklere realkompetansevurderinger og dermed grunnlag for vurdering i opptak til videre utdanninger. Kompetanseforbundet har levert innspill til arbeidet med Utsynsmeldingen på dette området og har i tillegg levert eget posisjonsnotat til Kompetansepolitisk råds administrative utvalg. Dette vil kunne være en tematikk som følges opp i den varslede kompetansereformen, men som det også er viktig hensyntas i arbeidet med rammeverket for opptaksmodeller inn i høyere utdanning.

23/6 - regelen

Utvalget foreslår at 23/5-regelen blir til 23/6, der tallet seks representerer de fagene som kreves for GSK per dag, og at krav til fem års praksis fjernes.

Kompetanseforbundet støtter dette forslaget.

Spesielle opptakskrav

Utvalget foreslår at unntaket fra generell studiekompetanse for enkeltstudier videreføres, og unntaket knyttes til alternativ kompetanse som gjelder alle søkere.

Kompetanseforbundet er positiv til forslaget, som også i fortsettelsen vil gi en karrierevei for personer med yrkesutdanning gjennom y-veien og/eller forkurs.

Tilleggs poeng

Utvalget foreslår det ikke skal gis poeng for fagvalg i videregående opplæring, kjønns poeng, alders poeng eller tilleggspoeng for enten høyere utdanning, fagskoleutdanning eller folkehøgskole.

Kompetanseforbundet forstår ønsket om å fjerne systemet for tilleggspoeng og støtter at tilleggspoengene fjernes som hovedregel, men mener noen tilleggspoeng må beholdes.

Dette gjelder tilleggspoeng for alder, fagskoleutdanning og avtjent verneplikt.

Slik vi ser det vil bortfall av tilleggspoengene for alder, fagskole og verneplikt gjøre det enda verre for gutter / menn som allerede er marginalisert på mange av de mest prestisjefylte UH-utdanningene og i UH generelt. Dette vil resultere i mer elitisme og enda flere hindre for gutter, samt en vesentlig mindre mangfoldig studiemasse på UH, både hva angår kjønn og alder. Dette mener vi er svært uheldig og kan ha store negative ringvirkninger i samfunnet, en konsekvens vi ikke kan se at utvalget har vurdert og som i tillegg ikke støtter opp under tanken om et utdanningssystem med fokus på livslang læring.

Alderspoeng er viktig fordi det er viktig å samle kompetanse og erfaring på ulike måter i livet. Det at vi som samfunn sikrer oss et mangfoldig studentmiljø med en variert alderssammensetning og samtidig legger til rette for livslang læring / læring i ulike livsfaser er essensielt. Kompetanseforbundet ser for seg en noe modifisert utgave av dagens ordning med alderspoeng, slik at dette like fullt ikke blir en ordning som slår ut slik som i dag. Vi ser for oss en ordning hvor studentene oppnår poeng bare annet hvert år (istedenfor hvert år som i dag) og at dette kan begrenses inntil et visst antall poeng slik at dette vektas opp mot et helhetlig system – samtidig som alder og livslang læring ivaretas som et viktig prinsipp i utdanningssystemet.

Kompetanseforbundet vil også trekke frem at bortfall av poeng for verneplikt vil gå mer utover menn enn kvinner, og skape enda større skjevheter mellom kjønnene i sektoren. I tillegg tilegner de kommende studentene seg god kompetanse dette året, mange har behov for noe annet, og verneplikt anses av mange som en innsats for felleskapet. Å ta vekk disse tilleggspoengene virker lite gjennomtenkt, og vi kan ikke se at utvalget har vurdert de samfunnsmessige konsekvensene av forslaget.

Høyere yrkesfaglig utdanning gir en kompetanse som samfunnet sårt trenger. Å fjerne poengene for fagskoleutdanning vil skape en skjevhet i utdanningssystemet som allerede er for sterk i dag mot akademiske utdanninger, og vil skape incentiver i feil retning. Selv om mange går fra Fagskole rett ut i arbeid vil også fremtidens arbeidsliv nettopp ha behov for kombinert kompetanse fra HYU og UH. Disse poengene er det derfor viktig å opprettholde for nettopp å bidra til fremtidens kompetansebehov og flere karrierebaner. Stortinget har i mange omganger påpekt behovet for å se høyere utdanning under ett og hvor kombinasjonen av ulike utdanningsemner kan bidra til en mer sammensatt og etterspurt kompetanse i omstillingene Norge står overfor.

Kompetanseforbundet vil derfor trekke frem at vi generelt derfor mener utvalgets forslag strider mot den etablerte intensjonen om livslang læring og hvor vi mener at man i for stor grad ser bort fra fordelene for individene og samfunnet ved at vi legger til rette for at mennesker studerer i ulike livsfaser. Å legge til rette for det, er etter vår mening viktig for å hente ut det beste i folk, og for å skape gode studentmiljøer som er sosialt og kulturelt mangfoldige, der kjønnssammensetningen er relativt jevn.

Opptaksprøvekvote

Utvalget foreslår å innføre en opptaksprøvekvote, der opptaket skal være basert på resultatene fra en standardisert prøve. Denne veien inn i høyere utdanning skal være et alternativ for:

- søkere som har generell studiekompetanse, men som ikke har karakterer fra videregående opplæring
- søkere som har fått unntak fra generell studiekompetanse
- søkere som har for lav poengsum til komme inn på studiet de ønsker

Kompetanseforbundet støtter en opptaksprøvekvote i et opptakssystem, men vil understreke at dette forutsetter at forbedringseksamener fortsatt teller som del av opptakssystemet i karakterkvoten.

Kompetanseforbundet ønsker å påpeke at enkeltelevenenes økte faglige kompetanse, for noen gjennom repetisjon av kjent stoff, umulig kan være problematisk. Mengdetrening som spisser ens ferdigheter og prestasjoner bør være like mye mulig innen utdanning som i idrett.

Når det gjelder den foreslåtte opptaksprøven, er vi opptatt av at den må utformes slik at bredden av søkere som prøven skal legge til rette for, faktisk får vist sin kompetanse og sine evner for videre studier. Som en annen vei inn til høyere utdanning enn gjennom karakterkvoten kan ikke opptaksprøven bli en ny test av lærestoffet i videregående skole.

Kompetanseforbundet stiller seg noe tvilende til opptaksutvalgets forslag om at opptaksprøven skal være en standardisert prøve. Prøven må ivareta søkere som har bakgrunn som for eksempel fagbrev, fagskole eller som har skaffet seg erfaring gjennom arbeid. Eldre søkere har ofte spesifikke studieønsker. Det skulle gjøre det mulig å utforme og spisse prøvene slik at de tester kunnskap og ferdigheter som er relevant for den aktuelle fagretningen. Et alternativ kan dermed være en kombinasjon av standardiserte spørsmål og spørsmål som er tilpasset det aktuelle fagområdet. Fagpersoner fra ulike sektorer også utenfor universitets- og høyskolesektoren bør involveres i utviklingen av opptaksprøven slik at prøvene fanger opp studieforberedende ferdigheter som søkerne har tilegnet seg på ulike måter.

Vi stiller oss selvsagt til rådighet for departementet i det videre arbeidet om ønskelig.

Med hilsen
Kompetanseforbundet

Kent Gudmundsen
Generalsekretær

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Kopi: Studieforbundet AOF Norge, Studieforbundet Livslang Læring, Akademisk Studieforbund og Studieforbundet Næring og Samfunn.